

Kozma Judit

Milyen a jó szociális munkás, avagy ki tud démont űzni?*

*„Elkezdték pedig némelyek a lézengő zsidó ördög-
űzők közül az úr Jézus nevét hívni azokra, a kikben
gonosz lelkek valának, mondván: Kényszerítünk ti-
teket a Jézusra, kit Pál prédikál.*

*Valának pedig némelyek Skévának, egy zsidó fő-
papnak fiai heten, akik ezt mívelik vala.*

*Felevén pedig a gonosz lélek, monda: A Jézust
ismerem, Pálról is tudok; de ti kicsodák vagytok?”
(Apostolok cselekedetei, 19:13–15)*

A mottóhoz tanulság is tartozik, hogy ugyanis az tud démont űzni, akit ismernek a démonok. Mindig ez a történet jut eszembe, amikor azt a kérdést hallom: milyennek is kell lennie a jó szociális munkásnak? A történetből következő tanulságokra később (a 2. pontban) visszatérek. Mielőtt viszont Kádár Sári dolgozatához (Esély, 1994/3) hozzáfűznék néhány gondolatot, valamit előre kell bocsátanom.

Kádár Sárinál autentikusabb személyiség, aki válaszolhatna a fenti kérdésre, nem sok akad ma Magyarországon. Amikor jó tizenöt évvel ezelőtt létrehozta a fővárosi hivatásos pártfogói hálózatot, tudatosan a szociális munka hazai csírájaként szervezte meg a szolgálatot. 1981-ben egy aktuális fejlesztés kapcsán kerültem be a csoportba. Akkor kaptam a kezembe Ruth Bang munkáit, hogy mégis megtudjak valamit a szociális munkáról, és sokat tanultam a későbbi évek alatt is, mivel a csoportlétkör erősen pártolta az önképzést. (A csoportot szétszabdalo, majd Sári korai nyugdíjba menetelét okozó problémákról itt nem számolok be.) Tehát én Sáritól tanultam a szakmát, a többiek, Hegyesi és Talyigás és Amerika, csak később jöttek.

Így hát semmiképpen sem kívánok vele vitatkozni. Csupán hozzátenni szeretnék dolgozatához néhány szempontot, (ami az utóbbi négy évben – melyet a szociális munka tanáraként és a szociális munkások érdekképviselét ellátó szervezetek aktivistájaként töltöttem – az eszembe jutott). El kell mondanom azt is, hogy tapasztalataim nem teljes körűek, és nem szisztema-

* Válasz Kádár Sári: A jó szociális munkás ismérvei – szibjektív megközelítésben c. írására. (ESÉLY 1994. 3.).

tikus kutatáson alapulnak, nagyrészüik Esztergomból származik, ahol a tanítóképző főiskolán a szociálpedagógus képzést hoztuk létre az elmúlt öt évben. Ha máshol is hasonló dolgok történtek, és tapasztalataim nemcsak egyedi jelenségekről szólnak, annak örülnék, de ebben nem lehetek biztos.

1. A „Milyennek is kell lennie a szociális munkásnak?” kérdés megválaszolási kísérleteinek története a mítikus múltban kezdődött. (Mert ennek a Magyarországon nagyon új szakmának megvannak már a legendái és mítoszai.) Ebben az öt évvel ezelőtti mítikus régmúltban minden összejövetelelen arról kérdeztek minket, tanárokat a terepen dolgozó kollégáink, hogy milyennek is kell lennie a szociális munkásnak vagy a szociálpedagógusnak (akit a szociális munkás egy sajátos, a gyermekjólét területére szakosodott fajtájának gondoltunk). Hogy válaszoljunk erre a bonyolult kérdésre (a modern oktatáselmélet is ezt követelte tőlünk), készítettünk kibocsájtási követelményeket, melyek azt voltak hivatva leírni, hogy milyennek is kell lennie a szociálpedagógusnak. Tehát gyártottunk egy fikciót a modern pedagógia-tudomány szellemében, egy afféle ideált¹. Csak azt felejtettük el, hogy a fikciók olyan céltételezések, melyeket bár közelíteni lehet, elérni nem; és ezt a velünk dolgozó szociális munkás kollégák (tereptanárok) sem értették. Úgy hittük, ezt meg is lehet csinálni, és a képzés végén valamiféle csodalények hagyják el az iskolát. És ebben a helyzetben, amikor mi is elhittük, és a tereptanár kollégák is elhitték, hogy a fikciónak négy év múlva elő kell állnia, kérdezték meg a tereptanáraink, hogy jól válogatjuk-e meg a bekerülőket. Bonyolult felvételi teszteket kerestünk, és töltöttünk ki, megkérdeztük külföldi kollégáinkat, hogy ők miképp szűrik a bekerülőket, és nem értettük, hogy nem a bekerülők kvalitásaival van problémánk, hanem elsősorban azzal, hogy mi magunk (tanárok és tereptanárok) megfelelünk-e az általunk felállított fikciónak. Ugyanis a szociális munkás-képzés megjelenése Magyarországon több tízezer szociális munkás munkakörben dolgozót tett egyik pillanatról a másikra megfelelő képesítéssel nem rendelkezővé. Arról nem is beszélve, hogy tanítani (három kivétellel: Hegyesi, Talyigás, Woods) szintén képesítés nélkül kezdtünk. Ma visszatekintve hihetetlennek tűnik, hogy milyen bátorsággal és milyen csekély tudással kezdtük a képzést. (Erről eddig nem volt illendő nyíltan beszélni. De ma már lehet, mivel hihetetlenül nagy utat tettünk meg idáig. A képzések megkezdődtek, és – ahogy én látom – jórészüik ma már megfelel az európai normáknak.)

Ha azt kérdeznénk, hogy ténylegesen milyen ma Magyarországon egy tipikus szociális munkás, akkor legelőször azt kellene megállapítanunk, hogy szakirányú képzettséggel nem rendelkezik (a képzettek oly elenyésző számúak, hogy nem tekinthetők tipikusnak). Ma ez a probléma jelenti a szakma legfontosabb szakmapolitikai kérdését. Tavaly össze is ültek ez ügyben a szakmai egyesületek képviselői, és egy átgondolt javaslatot dolgoztak ki, melyet be is terjesztettek az illetékeseknek, hátha a Surján-féle minisztériumi vezetés figyelembe venné a szociális törvényhez kapcsolódó miniszteri rendelet megalkotásakor². Nem vette figyelembe. Így a rendeletben leírtak szerint gyakorlatilag bármely humán diplomával rendelkező személy betölthet szociális munkás munkakört, és nem szükséges szakirányú ismereteket sze-

reznie ahhoz, hogy szociális munkás legyen³. Reméljük, hogy a következő miniszternél a szakma érdekei már nem fognak süket fülekre találni, ugyanis senki sem gondolhatja, hogy ténylegesen létezik olyan szakma, amelyre egyként megfelelő a „halász, a vadász, a madarász és a kritikai kritikusi” képzettség.

Meg kell tanulnunk szakmapolitikát csinálni. Ez nem könnyű feladat. Ki kell mondanunk azt is, hogy a szociális munkásnak megfelelő képesítéssel kell rendelkeznie. Ez sem könnyű feladat. Ugyanis arról van szó, hogy több mint tízezer nem főiskolás korú embernek kellene ismét beülnie az iskola-padba, és felkészültségét bizonyítani vizsgabizottság előtt. Szerencsére azt látom, hogy terepen dolgozó kollégáim nagy lelkesedéssel jönnek minden meghirdetett alkalomra, és nem sajnálják az időt és energiát a tanulásra. Ténylegesen szeretnének jó szociális munkások lenni. Ez egyébként a szakma presztízsének előfeltétele, így végső soron közös érdek.

Több szociális munkás hallgató véleménye szerint veszélyes lenne, ha a pályán dolgozóknak nem kellene végigjárniuk a teljes oktatási folyamatot („gyorstalpalóval” vagy csak egy vizsgával jutnának szociális munkás képzéshez). Félnék, hogy akkor nekik nem lesz állásuk a végzés után. Azt gondolom, hogy ha semmi sem történik a jelenlegi helyzet megváltoztatásáért, a terepen szakirányú képzés nélkül dolgozók képzésének/képesítésének megoldásáért, a veszély sokkal nagyobb. A frissen végzettek nem hiszik azt, hogy a tíz-tizenöt éve a szakmában dolgozó kollégák boldogan fognak tőlük tanulni. Nagyobb a valószínűsége az értetlenségnek. Jobban párnázott a helyük, ha idősebb kollégáik legalább értik, hogy miről beszélnek (például tudják, hogy mi a különbség a környezettanulmány és a felmérő vizsgálat között, és nem nyomnak a frissen végzett kezébe egy ún. kt-nyomatványt, hogy töltsé ki). Arról már nem is beszélve, hogy ha ilyen tempóban bocsájtjuk ki a végzetteket, akkor talán húsz év múlva beszélhetünk arról, hogy legendően lesznek a szociális terület szakemberigényeinek kielégítésére.

2. Ma már azt gondolom, hogy a megfelelő iskolai végzettségű (érettségizett) emberek legalább 60%-a alkalmas arra, hogy szociális munkás képzésben vegyen részt, majd a szakmát gyakorolja. Az iskolák standard tudást árulnak, melynek elsajátításához nem kell személyes nagyszerűség. A tehetség isteni adomány, és egy szakmát nem lehet olyan kiszámíthatatlan dolgokra alapozni, mint amilyen Isten adakozó kedve. A fennmaradó 40% jó része is csak azért nem alkalmas, mert más kíván lenni, vagy nincs kedve ahhoz, hogy mások nyomorával foglalkozzon, esetleg sok pénzt akar keresni, vagy kutatni, vezetni, tanítani akar és így tovább. Az az elenyésző hányad, aki pedig tényleg teljesen alkalmatlan a pályára, de mégis be akar kerülni, az általában bekerül a képzésbe a legjobb pszichológiai tesztek ellenére is (már csak azért is, mert egy-két teszt alapján igen kockázatos nagy horderejű, egy fiatal ember jövőjét eldöntő diagnózist felállítani).

A hallgatók jó része – éppúgy, mint más segítő szakmák esetében – azért jön a pályára, hogy önmagát gyógyítsa, és a nagyobb presztízsű „öngyógyító” képzésekbe nem jut be⁴. Okolható persze ezért az értelmiségi szakmák merev hierarchiája is. Ha valaki jobban teljesít az érettségien, persze, hogy inkább

pszichológusnak megy, mint szociálpedagógusnak vagy szociális munkásnak, annak ellenére, hogy a szociális szakmának vannak előnyei a pszichológiával szemben (pl. nyitottabb, rugalmasabb). Az sem véletlen, hogy pontosan a pszichológia érzi magát veszélyeztetve „lentől” a szociális szakmák megjelenésével (miközben „fentről” is nyomják a pszichiáterek). És ez összefügg azzal a kérdéssel, melyre a pszichológusok és kollégáink is újra meg újra rámutatnak: „Hol vannak a szakma határai?” De erről majd a 4. pontban lesz szó. Térjünk vissza még egy kicsit a szakma öngyógyító jellegére.

A „széttört gyógyító” metaforát szoktuk használni, amikor erről a problémáról beszélünk⁵. Aki segítő szakmát választ, az általában azért teszi ezt, mert az átlagnál érzékenyebb, jobban érdeklik az emberi bajok. Segíteni akar, mert esetleg maga is tapasztalta már, milyen érzés segítségre szorulni. A mottóban írott bibliai történetnek ez az értelme. Ugyanis az tud démont űzni, akit ismernek a démonok, aki ismeri a megszállottságot, de az utat is, amely kivezet a megszállottságból.

Az is meggondolandó, hogy miért van olyan sok segítő, aki maga képtelen segítséget elfogadni. Évekkel ezelőtt egy esetmegbeszélés során Popper Péter megkérdezte tőlem, hogy miért szeretem annyira a nyomorultakat. Azóta nem szeretem magam körül a nyomorúságot, és elfogadom, hogy a szociális munka legalapvetőbb célja, hogy ne legyen rám, mint segítőre szükség.

3. Szorosan kapcsolódik az előző kérdéshez, hogy vannak esetek, amikor a szakember, de maga a szociális intézmény is veszélyforrást jelent a kliensek számára. Ahogyan veszélyeztető családról vagy egyénéről beszélünk, beszélhetünk veszélyeztető szakemberekről vagy veszélyeztető intézményekről is. A vitairat olyan műfaj, amely megengedi, hogy hosszabban idézzek egy, az angol gyermekvédelmi gyakorlat normáit és eljárásait tartalmazó műből. Ez pontokba szedve közli az ilyen esetek példáit.

„Veszélyeztető tényezőt nemcsak egyének vagy családok jelenthetnek. Ezt a kifejezést alkalmazhatjuk szakemberekre és intézményekre is.

A szakember veszélyt jelenthet a kliens számára, például, ha a szociális munkást engedik:

- egyedül vagy támogatás nélkül dolgozni;
- összejátszani a családdal abban, hogy elkerüljék a tényleges problémákat – „ez lerombolná a kapcsolatomat a családdal” halljuk gyakran a veszélyeztető szakembertől;
- elméleti alap és a beavatkozás szisztematikus, strukturált szemlélete nélkül tevékenykedni;
- irreális, a tényekkel ellenkező optimizmust fenntartani egy családdal kapcsolatban;
- érzelmileg túlzottan involvált és túlzottan azonosuló attitűddel viseltetni a családdal szemben;
- elkerülni személyes érzelmeinek és értékeinek tudatosítását és a velük való foglalkozást, beleértve ebbe a kulturális és vallási értékeket is.

Az intézmények közötti kapcsolat szintén mutathat veszélyeztető mintákat. Példák erre:

- a szerepek és felelősség nem definiált határai;

- a beavatkozást irányító világos, írásba foglalt előírások hiánya;
- rejtett programok (hidden agendas), melyek befolyásolják a hivatalos tevékenységet;
- a szakemberek közötti verseny és gyűlölködés;
- az esetvitellel kapcsolatos nyílt konfrontáció elkerülése.”⁶

Ha egy kicsit is belegondolunk mindennapi gyakorlatunkba, azt látjuk, hogy a szakmai tevékenység normáinak kidolgozatlansága miatt állandóan veszélyforrást jelenthetünk klienseink számára. A szakma fejlődése valószínűleg azt jelenti, hogy csökkentjük ezt a veszélyt. A legutóbbi gyermekvédelmi botrány talán elégséges figyelmeztetést jelent, hogy ez a feladat elodázhatatlan.⁷

4. Tudomásul kellene venni, hogy a kompetenciahatárok nem eleve adott és merev korlátokat jelentenek. Természetesen mindannyian tudjuk, hogy a legveszélyesebb a kicsi tudás. De azt is tudjuk, hogy például a terápia és a tanácsadás között nagyon széles a határ. Hiába mondjuk például, hogy a terápiában betegekkel foglalkoznak, a tanácsadásban egészségesekekkel, mert az egészség-betegség határ is igen széles. Azt is tudjuk, hogy időnként a nővér jobban tudja, hogy milyen gyógyszer kellene a betegnek, mint az orvos. A kompetenciahatárok kérdését szerintem a team-munka oldja fel. Egy jól működő munkacsoportban pontosan kiderülnek az egyes tagok képességei és készségei, és a belső harcok eldöntik a kompetenciahatárokat, amelyeket később akár meg is lehet változtatni, (ha például a munkacsoport egyik tagja újabb kompetenciára tesz szert, mondjuk tanácsadói kiképzésen való részvétellel). A munkacsoportban a hatékony feladatmegoldás a lényeges, és nem az, hogy ki a jobb.

Meg kell tanulnunk együttműködni. Ha körülnézünk a saját berkeinkben, akkor viszont azt látjuk, hogy a szakma képviselői között jó néhány „túlfejlett ego” van, és nehéz egy asztalhoz ültetni az egyes székértáborok tagjait. Figyelemmel kell kísérni, hogy ki kivel áll szóba, ki milyen egyesületnek a tagja, kinek mi az érzékeny pontja és így tovább. Az alapvető bizalmatlanság körülményei között a szakma képviselői maguk is csak nehezen tudnak munkacsoportban dolgozni, pedig szakmapolitikát is kellene csinálni, hiszen például sem a szociális törvényt, sem a hozzá kapcsolódó miniszteri rendeletet nem tudta a szakma befolyásolni, pedig fontos lett volna. Még jónéhány törvény előkészítésébe bele kellene szólnunk, de ehhez előbb egymáshoz kellene tudnunk gyanakvás nélkül szólni. Ez már csak azért is igen lényeges lenne, mivel a munkacsoportok szervezése, kifejlesztése valódi szociális munkás feladat, része a legalapvetőbb szakmai készségeinknek.

5. A hallgatók nagy része hihetetlen lelkesedéssel akar segíteni klienseinek. A gyakorlatokon általában azzal volt eddig problémánk, hogy ne hagyjuk a hallgatókat túl sokat dolgozni. A gyakorlatok megkezdése előtt és közben viszont újra meg újra előkerült az a probléma, hogy miként védhetjük meg tanítványainkat az esetleges sérülésektől. Időnként ugyanis olyan helyzetekbe kerülnek, amelyek megoldása vagy csak feldolgozása tapasztalt kolégáknak is komoly gondot jelent. Nagyon szeretnénk valahogy megóvni a

hallgatókat a legsúlyosabb tapasztalatoktól. Mert a szociális munka veszélyes szakma. A hallgatók egy része viszont maga keresi a legsúlyosabb tapasztalatokat. Nagyon bölcs barátnőm mondta egyszer, hogy mindenkinek joga van a sebeihez. És vannak olyanok is, akik e sebek miatt el fognak vérezni. Ezeket csak megsíratni tudjuk. Nem hiszem, hogy meg tudjuk óvni a hallgatókat a kemény tapasztalatoktól. Sőt, néha az az érzésem, annál érettebb a hallgató, minél inkább keresi a megmérettetést.

6. Kell az elmélet, vagy nem kell az elmélet? Nálunk ez a nyugati iskolákban akut kérdés valójában nem kérdés. Ott a már végzett szakemberek azt kérik számon az oktatástól, hogy nem ad elég knowhow-t, ami szerintük hasznosabb lenne a gyakorlatban, mint az elméletek. Sok okból (leginkább az „elmaradottságunk” miatt) nem divat még nálunk a praktikizmus és az elméletellenesség. A kelet-európai országokban még eleven az európai gondolkodási hagyomány. Ennek elvetése amerikai találmány. Egyébként van valami az amerikai praktikizmusban – nevezetesen a hatékonyság fontosságának tudata –, amit át kellene vennünk. Nálunk most inkább az a kérdés dívik, hogy milyen elmélet kell. Politikai/szociológiai vagy pszichológiai? Nyugati vagy saját?

A közösségi munka vs. egyéni esetkezelés is nagyon régi vita a szakmában. Minden integrációs kísérlet (ökológiai perspektíva) ellenére ez a gyakorlatban mindmáig élő ellentét. Azt gondolom, sokféle tényező összjátéka dönti el, milyennek is kell lennie egy adott korban a szociális munkának: nagyon politikusnak vagy kevésbé politikusnak, nagyon terápiásnak vagy kicsit terápiásnak. Igen nagy szerepe van ebben, hogy milyen az ország helyzete, a társadalom állapota, mit gondol erről a kormány és a szakma, és így tovább. Lehet erről késhegyig menő vitákat folytatni, sőt kell is, mivel finanszírozási kérdésekről is szó van, de a pénzügyi forrásokért vívott elkeseredett harcok közepette is meg kell őriznünk józanságunkat. Mert mindig is létezett mindkét irányzat a szakmában, értékkülönbség nélkül.

A másik fontos kérdés, ami nap mint nap előkerül, hogy jó-e, ha a külföldi (nyelvi problémák miatt túlnyomórészt angolszász) szakmai ismereteket tanítjuk. Alkalmazhatók-e ezek a magyar viszonyokra? A tapasztalattal rendelkező, idősebb hallgatók is húzzák időnként a szájukat a nagyon didaktikus amerikai „operett-esetek” kapcsán. A magyar valóság szerintük nem ilyen. Ez szerintem olcsó kifogás. Vannak olyan készségek, melyeket a leendő szociális munkásoknak a világon mindenütt tanítanak. Nagyon eltérőek a kultúrák, de azért – ahogy látom – a szociális munka folyamata mindenütt ugyanolyan. Vannak problémák, ezeket felméri, megfogalmazzák, megoldási alternatívákat mérlegelnek, választanak, végrehajtanak, értékelnek, és mindeközben felhasználják mindazt a tudást, amit más szakmák, tudományterületek és maga a szociális munkás szakma felhalmozott. A kultúra, a sajátos társadalmi miliő ismerete csak egy a szociális munka végzésének feltételrendszerében. Ha ez nem így volna, akkor annyiféle orvostudomány létezne például, ahány ország van, és nem használhatnánk fel más kultúrák tapasztalatait. Az „operett-esetek” pedig olyanok, mint bármely tankönyvi példa. Didaktikusak és leegyszerűsítők. Sokáig nem ment nélkülük, mert a

magyar szakma még adós volt a saját „operettjeivel”. Hogy nincsenek a magyar szakmának „operettjei”? Kell hogy legyenek, ha vissza akarjuk utasítani a tehetetlenség vádját, ami jó érv a további költségelvonáshoz.

Mindezek után, ha válaszolnom kellene a kérdésre, hogy milyennek kell lennie a jó szociális munkásnak, túlnyomórészt csak frázisokat tudnék mondani (képzettnek, nyitottnak, empatikusnak, pozitív gondolkodásúnak, kudarc-tűrőnek stb.). Mert a cél semmi, az út minden. Sokat kell gondolkodni még erről a kérdéstről. Problémákat kell felvetni, és örülni annak, hogy olyan sok különbözőféle jó szociális munkás van.

Jegyzetek

1. Részlet A szociálpedagógusképzés minimum követelményrendszere c. dokumentumból (Vitéz János Tanítóképző Főiskola Neveléstudományi Tanszéke, Esztergom, 1992, kézirat):

(A dokumentum a megelőző két részben leírta azokat az értékeket, melyeket a szociálpedagógusnak munkája során képviselnie kell, és az ismeretek területeit, melyeken kompetenciáját bizonyítani kell.)

„III. Képességek (készségek)

A szakképesítést célul tűzőknek bizonyítaniuk kell, hogy

1. a közvetlen gyakorlat terén képesek:

– a szociális munka/pedagógia különböző elméleti ismereteinek, elveinek, értékeinek, eszköztudásának, korábbi élményeinek, tapasztalatainak, valamint az adott kliensrendszer és megoldandó probléma sajátosságainak integrálására;

– az adott kliens, ill. csoport életének, tevékenységének megfigyelésére, elemzésére, dokumentálására;

– a klienssel és csoportjaival, valamint más segítő partnerekkel (pszichológus, pedagógus, szülők, orvos, jogász, szociálpolitikus stb.) adekvát kommunikációra, együttműködésre;

– a kliens fókuszából közelítve a problémákat rendszerben és egységben kezelve prevenció, krízisintervenció, rehabilitációs programok, szolgáltatások menedzselésére (a tervezésre, célkitűzésre, kontrollálásra, a döntésre, a stratégiai választásra és módosításra, az értékelésre stb.) és saját munkájának szervezésére, az információk kezelésére;

– az adott eset végigvételére, a kliens (csoport) kielégítetlen szükségleteinek, vágyainak a fejlődést nehezítő, veszélyeztető tényezőknek a felderítésére, a problémák azonosítására, elemzésére, a beavatkozásra és a kilépésre;

– szociocsoport létrehozására, működtetésére, vezetésére, a vezetésben való együttműködésre;

(Itt ugyanezen kívánalmaknak a gyermek és ifjúsági korosztállyal kapcsolatos specifikus leírása következik hat további pontban.)

2. az erőforrások használata terén képesek

– a gyerekek, fiatalok és csoportjaik szükségleteinek összekapcsolására a problematikussá váló helyzet megelőzését, javítását, a biztonságos-egészséges fejlődést szolgáló állami és társadalmi ellátó rendszerekkel, erőforrásokkal;

– a helyi szociális ellátó intézményekről szóló információk összegyűjtésére és továbbítására;

– a saját, a gyerekek, fiatalok és csoportjaik, a családok és más erőforrások mobilizálására, a feltételek javításának elősegítésére;

– a kompetenciahatárok ismeretében partneri kapcsolatok kialakítására, fejlesztésére, együttműködésre más szakemberekkel, és a kliens támogatására az adekvát szakmai segítséghez;

3. a közvetett gyakorlat terén képesek:

– a társadalmi megismerés sokoldalú eljárásainak alkalmazására, a korszerű adminisztrációs rendszerek és eszközök használatára;

– az adott helyi közösség struktúrájának, működésének, aktuális problémáinak, konfliktusainak, ellentmondásainak, a szociális ellátó és oktatási-nevelési rendszernek komplex megismerésére;

– a gyerek és fiatal korosztályt érintő helyi döntések előkészítésében való közreműködésre, a kliens érdekeinek képviseletére;

– a kliens szükségletei és a szolgáltatások közötti viszony elemzésére; a szolgáltatás korlátainak, a feltételek javításának, az újabb szolgáltatási igények felismerésére és felismertetésére;

– teamben, stábban, szociocsoportban dolgozni;

– egyéni/csoport szupervízióban való részvételre;

– megfigyeléseinek, tapasztalatainak, vizsgálatainak publikálására;

– szakmai szervezetekben való tevékenységre;

– reális önértékelésre, adekvát énközlésre, konstruktív véleménynyilvánításra és annak elfogadására, a gyakorlat tapasztalatainak kritikus alkalmazására, intellektuális nyitottságra, az új iránti fogékonyságra, empátiára, toleranciára, önalakításra és folyamatos önképzésre.”

2. A szociális munkások érdekvédelmében és képzésében érdekelt egyesületek közös javaslata arra kérte a minisztert, hogy a szociális törvényhez kapcsolódó miniszteri rendeletben mondja ki, hogy szociális munkás munkakört csak adekvát képesséssel rendelkezők tölthetik be. Az adekvát képessétek körének leírásával bízta meg a Szociális Szakképzési Bizottságot. Továbbá hozzon létre és finanszírozzon egy olyan képesítési/képzési rendszert, mely tíz év alatt a terepen dolgozók érdekeit maximálisan figyelembe véve megoldja a terepen dolgozók megfelelő képesítéshez juttatásának problémáját.

Hozzá kell ehhez tenni, hogy olyan fontos szakmapolitikai kérdéssről van szó, hogy a megoldás semmiképpen sem múlhat egy miniszter hallási képességein. A szakmaépítés hosszú menetelés. Ami ma nem sikerült, sikerülhet holnap.

3. A népjóléti miniszter 2/1994. (I. 30.) NM rendelete a személyes gondoskodást nyújtó intézmények szakmai feladatairól és működési feltételeiről. Magyar Közlöny, 1994/12. sz.

4. Nekünk Esztergomban ilyen szempontból szrencsénk van, mert – magánvizsgálataim szerint – a tanítóképzőnkbe jelentkezők többsége továbbra is első generációs leendő értelmiségi, és mivel a szociálpedagógia új szakma, az eddigi csoportokba az első generációs főiskolára jelentkező környékbeliek legjobbjai is bekerültek. Az előző mondatban pedig azért szerezem az „is”, mert évek óta probléma, hogy a hozzánk jelentkezők egy része nem felel meg a tanítóképzés felvételi vizsgáján – a készségfelmérések terén –, és mivel nem telik be a csoportlétszám, a 110–120 pontos bekerülők mellé három éve például felvett az iskola vezetése vagy tíz olyan, aki nem felelt meg a tanítói felvételi vizsga szaktárgyi részéből; a következő években pedig pótfelvételt hirdetett (az idén is lesz ilyen, ugyanis nagyon kevés a jelentkező a főiskolára, nem lehet tudni, hogy a tulajdonosváltás vagy amiatt, hogy az iskola vezetése a matematikát jelölte meg felvételi tárgyként), ami azt jelentette, hogy nagyon okos hallgatók jöttek a más felsőoktatási intézménybe be nem kerültek közül, de jó részüknél a motiválás külön feladatot jelentett.

5. A „sebzett gyógyító” metafora a sámánok kiképzésének etnológiai leírásából származik. Ugyanis sámán normális ember nem lehet, csak valamilyen szempontból sérült. A „kiképzés” pedig abból áll, hogy a sámánnak át kell esnie mindazokon a tapasztalatokon, melyeknek az emberi problémákat tulajdonítják, például el kell hogy ragadják a démonok, szét kell szaggatnia, meg kell járnia az alvilágot, és újra kell integrálnia, illetve az alvilágból sértetlenül vissza kell térnie. Joan Halifax: Shaman. The wounded healer. London, Thames and Hudson, 1982.

6. Protecting Children. A Guide for Social Workers undertaking a Comprehensive Assessment. HMSO, 1990.

7. L.: Molnár László: Mi történt Pilisszántón? Család, gyermek, ifjúság, 1994./1. 7–10. o.